

JÜRGEN HABERMAS

İletişimsel Eylem Teorisi II

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Habermas'ın 1981 tarihli eserinin ikinci cildi Lifeworld and System: A Critique of Functionalist Reason başlığını taşır. Birinci ciltte kurulan iletişimseleylem kavramını toplum teorisine dönüştürür; Mead, Durkheim ve Parsons'la konuşarak yaşam dünyasının kültür, toplum ve kişilik üretimini, sistemlerin farklılaşmasını ve kolonileşme tehlikesini inceler.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Toplumun hem anlam üreten yaşam dünyası hem para ve iktidarla işleyen sistem olarak nasıl çalıştığını; aile, okul, hastane, hukuk, refah devleti ve toplumsal hareket örnekleriyle anlatan ikinci cilt rehberi.

Sistem kötü, gündelik hayat iyi gibi basit bir karşıtlık kurulmayacaktır. Para ve yönetim büyük, karmaşık toplumların koordinasyonu için gereklidir; sorun bu araçların güven, eğitim, bakım ve ortak anlam gerektiren alanlara uygunsuz biçimde girmesidir. Yaşam dünyası da önyargı ve baskı taşıyabilir; eleştiriye açık olmalıdır.

Hastanede bütçe, sıra ve ilaç stoğu sayılarla yönetilir. Fakat doktor hastaya acısını anlatması için yalnız kırk saniye verirse, iyi çalışan tablo bakım ilişkisinin dilini yutabilir. Habermas iki düzenin de gerekli olduğunu, asıl sorunun birinin ötekini bütünüyle üstlenmesi olduğunu söyler.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Kolonileşme araçların yanlış alana girmesidir
02	Toplum iki ayrı ama bağlı bakış ister	13	Hukuk hem korur hem gündelik hayatı kuşatabilir
03	Yaşam dünyası konuşmanın sessiz arka planıdır	14	Refah devleti özgürleştirir ve yönetir
04	Kültür anlam kaynaklarını yeniler	15	Toplumsal patoloji iletişim bozulmasında görünür
05	Toplumsal bütünleşme karşılıklı beklenti kurar	16	Yeni toplumsal hareketler yaşam biçimini savunur
06	Kişilik konuşma içinde yeterlik kazanır	17	Modernlik bitmiş değil eksik bir projedir
07	Mead benliğin ilişkide oluştuğunu gösterir	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Durkheim kutsal ortak normun gücünü açıklar	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Sistem karmaşık sonucu niyet olmadan koordine eder	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Para ve iktidar iletişimi kısaltan araçlardır	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Sistem ile yaşam dünyası birbirinden ayrışır		

Toplum iki ayrı ama bağlı bakış ister

Habermas toplumu yalnız insanların anladığı anlamlar içinden veya yalnız dışarıdan işleyen sistem ilişkileriyle açıklamanın eksik olduğunu; yaşam dünyası ve sistem bakışlarının birlikte gerektiğini savunur. Bölüm böylece kişiyi suçlamadan önce koşulları incelemeyi önerir.

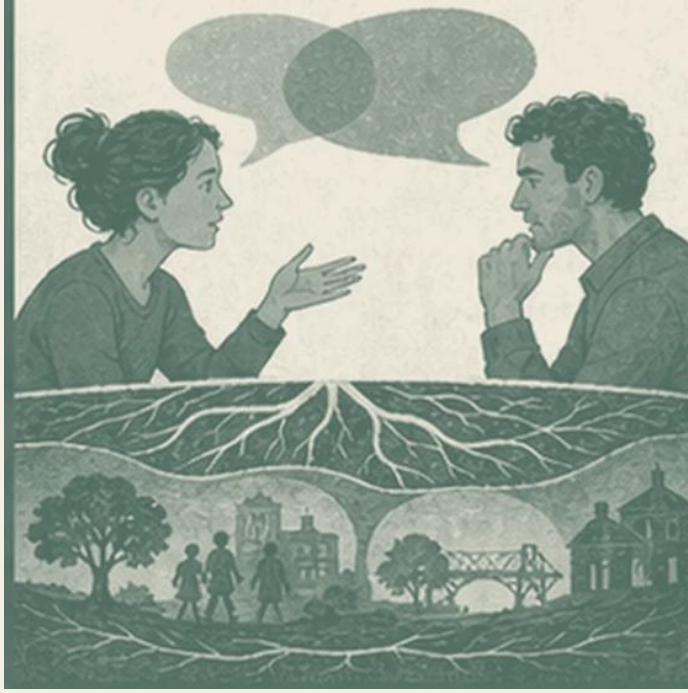
Aile sofrasında üyeler sevgi ve geçmiş üzerinden konuşur, aynı ailenin kira ödemesi banka, iş ve hukuk sistemi içinde rakamlarla işler. Büyük kelimelerin gerisindeki basit hareket burada açıkça görülür.

Katılımcı içeriden ortak anlam kurar, gözlemci dışarıdan sonuç ve işlev bağlantısını görür; iki açıklama birbirini düzeltir. Mekanizmayı tersine çevirmek, fikrin karşı örnek karşısındaki dayanıklılığını gösterir.

İki düzey gerçek dünyada ayrı kutular değildir; aynı kurumda konuşma, para ve güç iç içe geçebilir. Karşı örnek iddiayı yok etmekten çok hangi koşulda geçerli olduğunu gösterir.

Bir olayı yaşayanların anlamıyla dış göstergelerde görülen sonucunu iki sütunda karşılaştırın. İçeriden anlam ile dışarıdan işlev aynı olayın farklı fakat birbirini sınırlayan bilgisidir. Geçmişteki sonucu değil, o sonucu doğuran soruyu bugünün araçları içinde sınamak gerekir.

Yaşam dünyası konuşmanın sessiz arka planıdır

İnsanlar her cümlede dilin, geleneğin ve ilişkilerin tamamını açıklamaz; paylaşıldığı varsayılan bilgi ve güven konuşmayı mümkün kılan yaşam dünyasını oluşturur. İddia her şeyi açıklamaz; fakat doğru soruyu kurmak için sağlam bir başlangıç verir.

'Her zamanki yerde buluşalım' diyen iki dost adres, saat alışkanlığı ve dostluğun sürdüğünü uzun uzun kanıtlamadan anlaşıp. Bu an, kitabın genel savını tek bir hayatın ölçeğinde sınamamıza izin verir.

Biriken kültürel bilgi ve yerleşik beklenti belirsizliği azaltır, iletişim belirli konuya odaklanabilir. Bu zincirde hangi halka koparsa sonucun değişeceği ayrıca sorulmalıdır.

Paylaşılan arka plan gerçekten herkesçe paylaşılmayabilir; yeni gelen veya azınlık sessizce dışarıda kalabilir. Benzetme akılda kalıcıdır ama dünyanın tamamı değildir.

Bir toplantıda açıklanmayan üç kuralı yazıp yeni katılanın bunları nasıl öğreneceğini sorun. Yaşam dünyası görünmez olduğu için ancak bozulduğunda fark edilen ortak altyapıya benzer. Kesin hüküm karşısında eksik kanıtı sormak acele genellemeyi durdurabilir.

Kültür anlam kaynaklarını yeniler

İletişimsel eylem yoluyla insanlar geçmişten aldıkları bilgiyi aktarır, yorumlar ve yeni durum karşısında düzeltir; buna kültürel yeniden üretim denir. Bu çerçeve kurulduğunda kitabın zor görünen sorusu gündelik hayata yaklaşır.

Dede aile hikâyesini anlatır, torun hikâyedeki sessiz bırakılmış kadını sorar ve ortak geçmiş yeni bir anlam kazanır. Olayı yaşayan kişi tüm yapıyı görmese de yapı onun seçeneklerini etkiler.

Gelenek konuşmada devralınır, itirazla sınanır ve sonraki kuşağa değişmiş biçimde geçer. Mekanizma görüldüğünde benzer görünen iki olayın neden farklı sonuç verdiği anlaşılır.

Aktarım yalnız uyum değildir; okul ve medya baskın grubun bilgisini evrensel gibi öğretebilir. Tek etkileyici olayın bütün toplumlar adına konuşmasına izin verilmemelidir.

Bir aile veya kurum hikâyesinde kimin konuştuğunu, kimin yalnız nesne olarak geçtiğini araştırın. Kültür kopyalanmaz; her aktarımda soru ve yeni deneyimle yeniden üretilir. Kavramı önce kendi davranışımızda aramak onu kolay suçlama aracından kurtarır.

Toplumsal bütünleşme karşılıklı beklenti kurar

İnsanlar hak ve sorumluluklarını anlaşılır normlar içinde koordine ettiğinde yalnız yan yana bulunmaz, meşru üyelik ilişkisi kurar. Yazar tekil olayı daha geniş bir yapının belirtisi olarak okumamızı ister.

Apartman sakinleri gürültü kuralını konuşur, istisnaları belirler ve herkesin itiraz yolunu kabul eder. Örneği hatırlamak, kuru kavramı ezberlemekten daha kalıcı bir yol sunar.

Norm karşılıklı beklentiyi sabitler, güven ve aidiyet oluşturur; ihlal açıklama ve onarım talebi doğurur. Neden ile sonuç arasındaki ara adımlar kitabın asıl açıklama gücünü taşır.

Yüzeyde uzlaşma korkudan kaynaklanabilir; gerçek bütünleşme dışlanan kişinin söz ve hak gücünü gerektirir. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç her zaman aynı yönde ilerlemez.

Bir grupta herkesin bildiği kuralın gerçekten herkesçe değiştirilebilir olup olmadığını sorun. Toplumsal bütünleşme sessizlik değil meşru itirazdan sonra da sürebilen bağlılıktır. Ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini de görmek gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

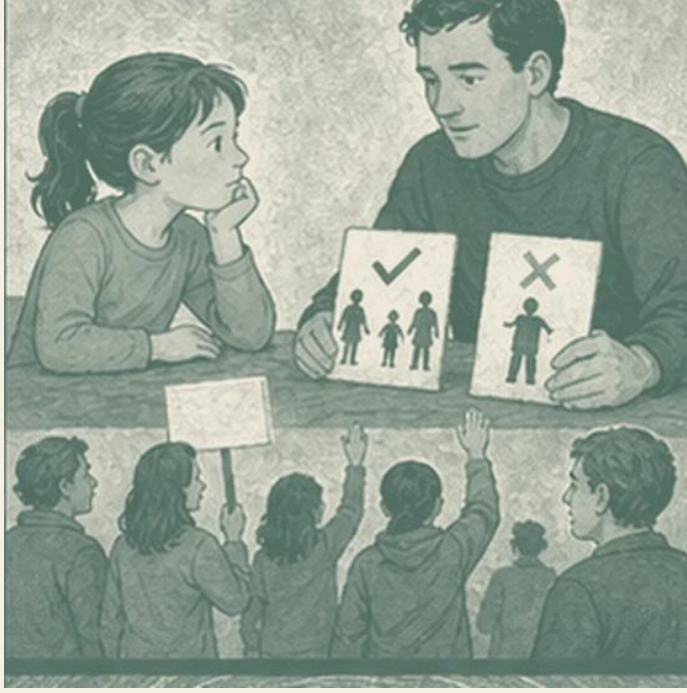
- Toplum iki ayrı ama bağlı bakış ister
- Yaşam dünyası konuşmanın sessiz arka planıdır
- Kültür anlam kaynaklarını yeniler
- Toplumsal bütünleşme karşılıklı beklenti kurar

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Kişilik konuşma içinde yeterlik kazanır
- Mead benliğin ilişkide oluştuğunu gösterir
- Durkheim kutsal ortak normun gücünü açıklar
- Sistem karmaşık sonucu niyet olmadan koordine eder

Bağlantı sorusu: “Toplum iki ayrı ama bağlı bakış ister” ile “Toplumsal bütünleşme karşılıklı beklenti kurar” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Kişilik konuşma içinde yeterlik kazanır” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Kişilik konuşma içinde yeterlik kazanır

Çocuk ve yetişkin toplumsallaşma içinde rol üstlenmeyi, kendi kimliğini sürdürmeyi ve başkasının beklentisine cevap vermeyi öğrenir. Bu cümle sonuçtan önce hangi şartların oluştuğunu araştırmaya çağırır.

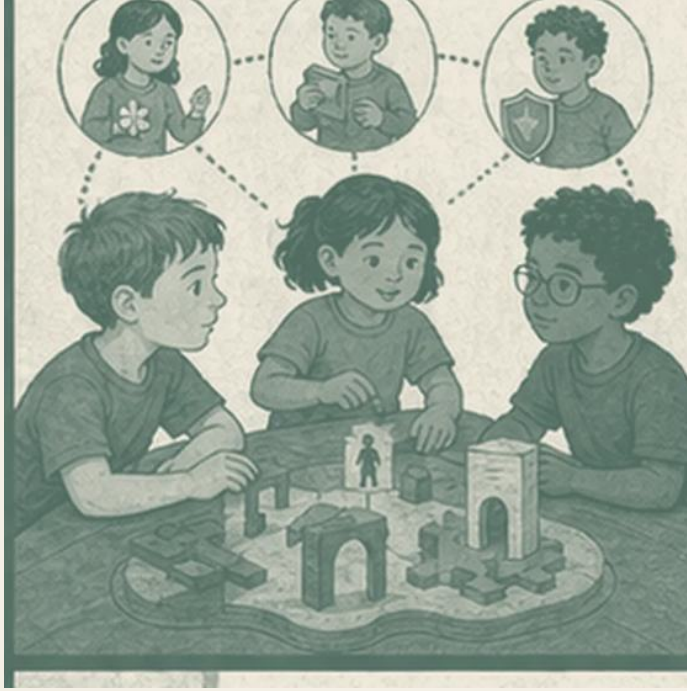
Çocuk oyunda sıranın yalnız kendisine değil herkese uygulandığını fark eder, sonra haksız bulduğu kurala itiraz etmeyi öğrenir. Sahne, kavramı tanımdan çıkarıp insan yüzü ve gerçek bedelle buluşturur.

Dil ve rol alma bireyi ortak normlara bağlar; aynı anda özneye hayır deme ve yeni kimlik kurma kapasitesi verir. Bu bağlantı niyet ile sonuç arasındaki mesafeyi görünür tutar.

Toplumsallaşma uyum baskısına dönüşebilir; iyi kişilik yalnız kurala itaat eden kişi değildir. Açıklama olasılık gösterir; değişmez kader ilan etmez.

Bir kuralı ilk kez ne zaman yalnız korkudan değil haklı bulduğunuz için izlediğinizi hatırlayın. Kişilik yalnız uyum sağlayan rol değil gerektiğinde rolü gerekçeyle dönüştüren özne kapasitesidir. Görev tek doğruyu ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Mead benliğin ilişkide oluştuğunu gösterir

Mead'e göre anlam, jestin karşı tarafta uyandırdığı tepkiyi kişinin kendisinin de anlayabildiği ortak sembollerle gelişir; benlik başkasının bakışını içselleştirir. Kavram, hazır cevap vermekten çok dikkatin yönünü değiştirir.

Çocuk 'pas ver' sözünün takım arkadaşında ne beklenti doğurduğunu öğrendikçe oyunu ve kendi rolünü birlikte kavrar. Bir ayrıntı değiştiğinde sonucun da değişmesi, kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Rol alma, kişi ile toplum arasında köprü kurar; birey genelleşmiş ötekinin beklentisini kendi içinde değerlendirebilir. Burada önemli olan adımları sırayla izlemek ve hiçbirini doğal kabul etmemektir.

Başkasının bakışını içselleştirmek baskıcı normu da taşıyabilir; eleştirel mesafe ayrıca öğrenilmelidir. Kitabın dönemi ve seçtiği örnekler hesaba katılmadan kavram kolayca dogmaya dönüşür.

Bir çatışmada cümlelerin karşı kişide nasıl duyulduğunu onun ağzından doğru biçimde tekrar edin. Başkasının gözünü içselleştirmek benliği kurar; tek göz baskınsa benliği daraltabilir. Dijital araç değişse bile güven, korku, itibar ve güç ilişkileri yeni biçimde sürebilir.

Durkheim kutsal ortak normun gücünü açıklar

Ortak ritüel ve kutsal sembol topluluğun kendisini aşan bağı görünür kılar; zamanla kutsal otorite daha açıkça tartışılabilir normlara dönüşebilir. Bundan sonraki tartışma bu temel bağlantının ne kadar taşınabileceğini sınar.

Törende aynı sözü söyleyen insanlar birlik hisseder; sonraki kuşak sözün hangi davranışı zorunlu kıldığını gerekçeyle tartışır. Örneğin gücü süslü olmasında değil, neden ile sonucu yan yana getirmesindedir.

Duygusal bağ normu yalnız emir değil ortak kimliğin parçası yapar, iletişimsel gelişme normu eleştiriye açar. İlişki tek yönlü değildir; sonuç da kendisini doğuran koşulları değiştirebilir.

Kutsallığın çözülmesi otomatik özgürlük değildir; yalnızlık ve anlam kaybı doğabilir, yeni dogmalar kurulabilir. Kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı tutmak burada özellikle önemlidir.

Bir toplu törende hissettiğiniz bağ ve törenden çıkan gerçek sorumluluğu ayrı ayrı yazın. Ritüel normu bedene taşır, kamusal gerekçe normu yabancıya da açıklanabilir kılar. Başka türlü olsaydı ne değiştirdi sorusu fikri gerçek bir olayda sınar.

Sistem karmaşık sonucu niyet olmadan koordine eder

Büyük toplumlarda her sonuç ortak konuşmayla planlanmaz; piyasalar ve yönetim, çok sayıda eylemi kişilerin bütün ağı bilmesine gerek kalmadan birbirine bağlar. Bu ayrım kitabın geri kalanında izlenecek yolu açar.

Ekmekçi müşterilerin hayat hikâyesini bilmez, fiyat ve sipariş işaretiyle üretimi ayarlar; belediye bütçeyle yüzlerce hizmeti koordine eder. Aynı olayı başka kişinin gözünden görmek görünmeyen maliyeti açığa çıkarabilir.

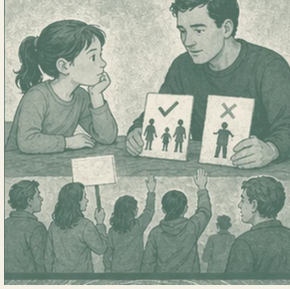
Geri bildirim, kaynak ve yaptırım dağınık eylemleri işlevsel bir bütün içinde düzenler. Kavram ancak bu ara hareketler açıkça görüldüğünde gerçek bir düşünme aracına dönüşür.

Sistem sonucu açıklamak insan niyetini ve sorumluluğu silmemelidir; kurallar insanlarca tasarlanır ve değiştirilebilir. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız yardımcı etkindir.

Kullandığınız bir hizmette görünür anlaşma olmadan koordinasyonu sağlayan fiyat, form veya yaptırımı bulun. Sistem görünmeyen koordinasyon sağlar; başarısının ölçüsü yalnız çıktı değil toplumsal maliyettir. Bir haftalık küçük gözlem, büyük iddianın gündelik karşılığını gösterebilir.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

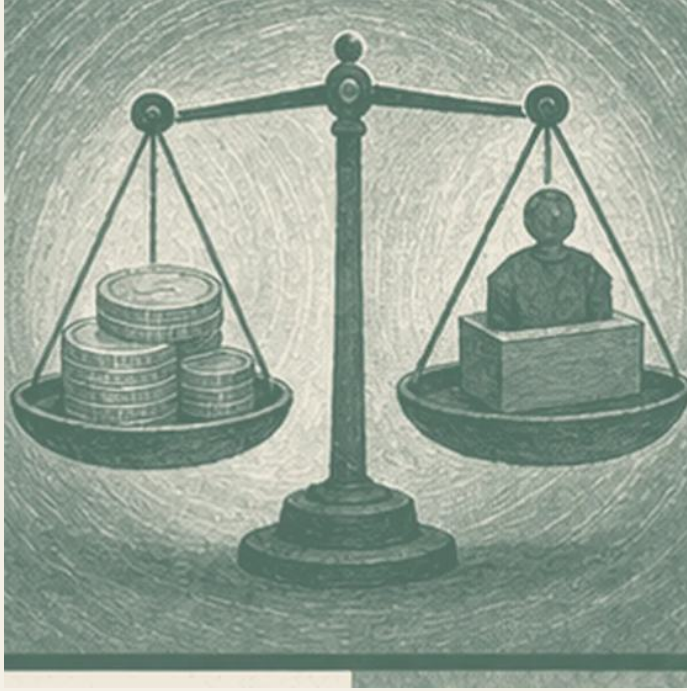
- Kişilik konuşma içinde yeterlik kazanır
- Mead benliğin ilişkide oluştuğunu gösterir
- Durkheim kutsal ortak normun gücünü açıklar
- Sistem karmaşık sonucu niyet olmadan koordine eder

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Para ve iktidar iletişimi kısaltan araçlardır
- Sistem ile yaşam dünyası birbirinden ayrışır
- Kolonileşme araçların yanlış alana girmesidir
- Hukuk hem korur hem gündelik hayatı kuşatabilir

Bağlantı sorusu: “Kişilik konuşma içinde yeterlik kazanır” ile “Sistem karmaşık sonucu niyet olmadan koordine eder” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Para ve iktidar iletişimi kısaltan araçlardır” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Para ve iktidar iletişimi kısaltan araçlardır

Para ve idari iktidar, her alışveriş veya yönetim kararında bütün gerekçeleri baştan konuşmadan eylemi koordine eden genelleşmiş araçlardır. Böylece soyut kavram, gözlenebilir bir ilişkiye dönüşür.

Otobüse binerken şoförle ulaşımın ortak değerini tartışmaz, ücret ödersiniz; acil durumda görevli yasal yetkiyle alanı boşaltır. Bu küçük olay büyük haritanın neresine bakmamız gerektiğini gösteren bir işarettir.

Araç karmaşıklığı azaltır ve hızlı koordinasyon sağlar; kabul, sözlü uzlaşma yerine ödeme veya meşru karar üzerinden olur. Açıklamanın sınanacağı yer, varsayılan halkanın gerçekten çalışıp çalışmadığıdır.

Parası veya yetkisi olanın her talebi haklı değildir; aracın sınırı hukuk ve kamusal gerekçeyle çizilmelidir. Yazarın dışarıda bıraktığı deneyimler kavramın sınırını görmek için dinlenmelidir.

Bir işlemin hızlı olmasını sağlayan aracın aynı anda hangi insani bilgiyi dışarıda bıraktığını sorun. Para ve iktidar konuşmayı kısaltır, hangi konuda konuşmayı kesemeyeceği demokratik sorudur. Bugüne taşımak geçmiş kopyalamak değil, aynı mekanizmayı yeni koşullarda aramaktır.

Sistem ile yaşam dünyası birbirinden ayrışır

Toplum büyüdükçe ekonomi ve yönetim gündelik ortak anlamdan kısmen kopup kendi performans kurallarıyla çalışan alt sistemlere dönüşür. Yazarın temel hamlesi tam olarak bu görünmeyen bağı açığa çıkarmaktır.

Küçük toplulukta yardım yüz yüze borç ve güvenle yürürken ulusal sosyal güvenlik milyonları kayıt ve bütçeyle destekler. Sahneyi yavaşlatınca tek karar sandığımız şeyin öncesindeki etkiler belirginleşir.

Ayrışma büyük ölçekte eşit hizmet ve uzmanlaşma sağlar, fakat kararın gündelik deneyimden uzaklaşması riskini taşır. Bu süreç görünür olunca kişisel tercih ile yapısal baskı birbirinden ayrılabilir.

Eski yüz yüze düzen her zaman sıcak ve adil değildir; akrabalık baskısı ile keyfi ayırım da taşıyabilir. Eleştirinin hedefi çoğu zaman soru değil, cevabın gereğinden fazla büyütülmesidir.

Bir hizmette kişisel yakınlık yerine genel kuralın sağladığı adaleti ve yarattığı uzaklığı birlikte değerlendirin. Ayrışma özgürlük ve ölçek kazandırır; denetimsiz kopuş meşruiyet ve anlam kaybı getirir. Karar öncesinde seçeneği olmayan kişiyi hesaba katmak tartışmayı dürüstleştirir.

Kolonileşme araçların yanlış alana girmesidir

Para ve iktidar, güven, eğitim, bakım ve kimlik gibi anlaşma gerektiren alanları kendi başarı ölçülerine göre düzenlediğinde yaşam dünyasını kolonileştirir. Bu nokta atlanırsa fikir kolayca yanlış bir slogana dönüşür.

Okul öğrenme ve merak yerine yalnız test puanı ve bütçe performansına göre yönetildiğinde öğretmen ile öğrenci ilişkisinin anlamı daralır. Gündelik ayrıntı, soyut düşüncenin hayata değdiği noktayı görünür kılar.

Sistem aracı ilişkiye dış ödül veya emir sokar, iç motivasyon ve ortak norm üretimi zayıflar. Mekanizma aynı sonucu her yerde garanti etmez; bağlam onun gücünü artırır ya da azaltır.

Her para veya kural kullanımı kolonileşme değildir; öğretmene adil ücret ve çocuğu koruyan hukuk yaşam dünyasını destekler. Geçmiş bugünün kopyası saymak kadar aralarında bağ yokmuş gibi davranmak da yanıldır.

Bir bakım alanında sayının gerekli sınırını ve insan yargısının devreye girmesi gereken noktayı belirleyin. Kolonileşme sayının varlığı değil sayının ilişki hakkındaki son sözü söylemesidir. Bu soru, kitabın düşüncesini günlük bir alışkanlığa dönüştürebilir.

Hukuk hem korur hem gündelik hayatı kuşatabilir

Modern hukuk hakları güvenceye alır ve sistemleri sınırlar; aynı zamanda ilişkileri giderek ayrıntılı maddelere bağlayıp doğrudan anlaşma kapasitesini zayıflatabilir. Mesele tek neden bulmak değil, sonucu üreten düzeni görebilmektir.

Şiddete uğrayan eş için yasa hayati koruma sağlar; her küçük aile anlaşmazlığının yalnız form ve mahkemeye yürütülmesi ise ilişki dilini daraltabilir. Örnek kanıtın tamamı değildir; yine de iddianın nerede sinanacağını açık eder.

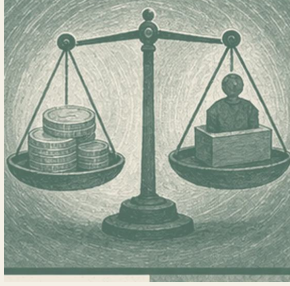
Hak, zayıf kişiye dış güvence verir; aşırı bürokratik düzenleme ortak sorumluluğu prosedüre devredebilir. Aradaki basamakları atlamak etkileyici fakat boş bir sonuca yol açabilir.

Hukuk eleştirisi savunmasız kişiyi aile veya topluluk keyfine bırakma bahanesi olamaz. Sonraki araştırmalar ayrıntıyı değiştirse bile iyi soru yaşamaya devam edebilir.

Bir anlaşmazlıkta kesin hak güvencesi gereken yerle arabuluculuk yapılabilecek yeri dikkatle ayırın. Hukuk zayıfın hayırını güçlendirdiğinde iletişimi boğmak yerine mümkün kılar. Böyle bir gözlem kavramın açıklayıcı mı, yalnız etkileyici mi olduğunu gösterir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Para ve iktidar iletişimi kısaltan araçlardır
- Sistem ile yaşam dünyası birbirinden ayrışır
- Kolonileşme araçların yanlış alana girmesidir
- Hukuk hem korur hem gündelik hayatı kuşatabilir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Refah devleti özgürleştirir ve yönetir
- Toplumsal patoloji iletişim bozulmasında görünür
- Yeni toplumsal hareketler yaşam biçimini savunur
- Modernlik bitmiş değil eksik bir projedir

Bağlantı sorusu: “Para ve iktidar iletişimi kısaltan araçlardır” ile “Hukuk hem korur hem gündelik hayatı kuşatabilir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Refah devleti özgürleştirir ve yönetir” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Refah devleti özgürleştirir ve yönetir

Sosyal haklar piyasa bağımlılığını azaltır ve gerçek katılım koşulu sağlar; fakat yardımın bürokratik yönetimi kişiyi dosya ve pasif müşteri konumuna indirebilir. Kavramın değeri, daha önce kopuk duran ayrıntıları aynı haritada buluşturmasındadır.

İşsiz kişi gelir desteğiyle evini korur, aynı zamanda onlarca formda hayatını yabancı ölçülere kanıtlamak zorunda kalır. Aynı kişiler başka kurallar içinde farklı davranınca açıklamanın yeri değişir.

Kaynak transferi özgürlük sağlar, idari sınıflama ihtiyacı standart kontrol ve bağımlılık üretir. Bu hareketin kim tarafından başlatıldığı kadar kim tarafından sürdürüldüğü de önemlidir.

Bürokrasi kusuru sosyal hakkın gereksiz olduğunu göstermez; çözüm şeffaf, katılımcı ve onur koruyan tasarımıdır. Güçlü ton, belirsizlik ve bağlam payını ortadan kaldırmaz.

Bir kamu yardımında paranın yanında söz hakkı, açıklık ve itiraz yolunun bulunup bulunmadığını inceleyin. Sosyal hak onuru güçlendirir; alıcıyı şüpheli dosya yaptığında kendi amacını zedeler. Amaç düşüncüyü insanlara etiket yapmak değil, görünmeyen koşulu fark etmektir.

Toplumsal patoloji iletişim bozulmasında görünür

Kültürel aktarım, toplumsal bütünleşme veya kişilik oluşumu aksadığında anlam kaybı, güvensizlik ve yönsüzlük gibi patolojiler ortaya çıkabilir. Burada tanımdan çok, tanımın görmemizi sağladığı ilişki önemlidir.

Sürekli değişen işyerinde kimse kurumun amacını bilmez, ekipler birbirine güvenmez ve çalışan kendi emeğini değersiz hisseder. Bu olayın tersini düşünmek zorunlu olanla değişebilir olanı ayırmayı kolaylaştırır.

Ortak anlam yenilenmez, norm meşruiyetini kaybeder, kişi rolünü sürdüremez; sistem başarı göstergesi iyi olsa bile yaşam dünyası yıpranır. Süreç, büyük değişimin gündelik tekrarlarla nasıl kurulduğunu gösterir.

Her mutsuzluk iletişim sorunu değildir; ücret, hastalık ve şiddet gibi maddi nedenler doğrudan ele alınmalıdır. Bu uyarı kavramı reddetmez; doğru ölçüde kullanmayı sağlar.

Bir kurumda iyi görünen performans sayısının yanında güven, anlam ve aidiyet işaretlerini de sorun. Patolojiye yalnız bireyin ruhunda değil anlam üreten kurumların kırık bağlantısında da bakılır. Kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak bu merceği hayata geçirir.

Yeni toplumsal hareketler yaşam biçimini savunur

Çevre, kadın, barış ve kimlik hareketleri yalnız daha çok ücret veya devlet payı değil, hangi yaşam biçiminin değerli olduğunu ve kararların nasıl alınacağını tartışır. Bu başlangıç bir hüküm değil, sonraki örnekleri sınayacak mercektir.

Mahalleli parkı emlak değeri için değil ortak yaşam, çocuk ve doğa ilişkisi için savunur; toplantının açık biçimini de talebin parçası yapar. İnsan yüzü eklendiğinde tartışmanın kimin hayatına dokunduğu anlaşılır.

Hareket sistemin dış maliyetini görünür kılar, yeni dil ve kimlik üretir, yaşam dünyasının sınırını kamusal tartışmaya taşır. Bir halkanın maliyeti başka bir gruba aktarılıyorsa açıklama ona da bakmalıdır.

Hareketler de kendi içinde dışlayıcı, lider merkezli veya yanlış bilgili olabilir; iletişim ölçüsü onlara da uygulanır. Bu sınır fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açtığı sanılan sahte anahtardan korur.

Desteklediğiniz bir hareketin amacı kadar iç karar ve itiraz biçimini de değerlendirin. Hareket yaşam dünyasını savunurken kendi iç konuşma koşullarını da örneklemek zorundadır. Kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici olabilir.

Modernlik bitmiş değil eksik bir projedir

Habermas modern farklılaşmayı geri çevirmek yerine sistemin başarılarını koruyup onu iletişimsel olarak üretilen norm, hukuk ve demokratik denetimle sınırlamayı önerir. İlk bakışta küçük görünen ayırım, sorumluluğun yerini değiştirir.

Hastane bütçe tablosunu kaldırmaz; hasta, çalışan ve kamunun bakım ölçüsünü belirleyebildiği süreçle tabloyu doğru yere bağlar. Sahnedeki sonuç tek niyetten değil, küçük koşulların birleşmesinden doğar.

Sistem verim üretir, yaşam dünyası meşruiyet ve anlam üretir; demokratik kurumlar iki düzen arasında çeviri ve sınır kurar. Bu bağlantı geçmişteki örneği bugüne birebir kopyalamadan karşılaştırma imkânı verir.

İletişimsel demokrasi zaman, bilgi ve güvence ister; yalnız toplantı açmak ekonomik gücü eşitlemez. Bir düzeni tarif etmek onu ahlaken onaylamak anlamına gelmez.

Bir kurum için hangi kararın uzman hesaba, hangisinin etkilenenlerin açık gerekçesine ait olduğunu birlikte tasarlayın. Eksik modernlik çözümü sistemi dağıtmak değil onun sınırını kamuya geri vermektir. Hazır reçete yerine kararın gizli varsayımını açığa çıkarmak gerekir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

İkinci cilt para ve devleti bütünüyle kaldırıp küçük sıcak topluluklara dönmeyi savunan romantik bir sistem karşıtlığı gibi okunmamalıdır.

Hastanede her karar için saatlerce ortak toplantı istemek kadar hastayı yalnız maliyet kalemi saymak da iki düzeyin işini karıştırır.

Okur yaşam dünyasını saf iyilik alanı saymamalı; önyargı ve baskıyı eleştiriye açmalı, sistem araçlarını ise doğru alan ve demokratik sınır içinde değerlendirmelidir.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

İkinci cilt sistem-yaşam dünyası ayrımı ve kolonileşme teziyle modern toplum eleştirisinin en çok kullanılan modellerinden birini kurdu; refah devleti, eğitim, sağlık ve toplumsal hareket çalışmalarını etkiledi.

Eleştiriler ikili ayrımın ekonomiyle kültürü gereğinden fazla ayırdığını, ev içi güç ve bakım emeğini yaşam dünyasının karanlık yanı olarak yeterince görmediğini, iletişimsel uzlaşmaya fazla güvenildiğini savunur.

Bir okur puan, para ve prosedürün ilişkileri nerede yuttuğunu açıkça görür; diğeri sıcak görünen aile ve topluluğun da baskı üretebildiğini hatırlatıp modelin taraflarını daha geçirgen ister.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Bu ilişki anlaşma mı, para mı, yetki mi gerektiriyor? Kullanılan araç işi kolaylaştırırken hangi anlamı siliyor? Etkilenen kişi sınırı gerçekten tartışabiliyor mu?

Bir hafta okul, hastane veya işyerinde üç kararı izleyip her birinde sistem hesabı, yaşam dünyası ihtiyacı ve ikisi arasındaki denetim yolunu yazın.

Okur iyi işleyen tablonun iyi hayatla aynı şey olmadığını, fakat iyi hayatın da adil kaynak ve kurum olmadan korunamayacağını gördüğünde ikinci cildin dengesi belirir.

SON DURAKLAR · ÖZ

21. DURAK

Bir cümlede kitabın özü

İletişimsel Eylem Teorisi II, karmaşık sistemlerin para ve iktidarla koordinasyonunu kabul ederken bu araçların anlam ve dayanışma üreten yaşam dünyasını ele geçirmesine karşı demokratik sınır arar.

Akılda tutulacak son görüntü, orman yeşili bir mahalle meydanı ile çelik renkli sistem çarkları arasında açık bir köprü; köprünün üzerinde konuşan insanlar, para ve hukuk simgelerini doğru yerlere yönlendiriyor.

Habermas bizi her verimli sistemin yanında o sistemin hangi insan ilişkisine dayanıp hangi ilişkiyi sessizce tükettiğini sormaya çağırır.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Wiley - The Theory of Communicative Action Volume 2

[2] Suhrkamp - The Theory of Communicative Action

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Habermas bizi her verimli sistemin yanında o sistemin hangi insan ilişkisine dayanıp hangi ilişkiyi sessizce tükettiğini sormaya çağırır.